

Prinosi

O OBNOVI STALNOG ĐAKONATA

(Komentar mojih triju govora održanih na II. vatikanskom saboru)

Frane Franić, Split

A. MOJ PRVI GOVOR PROTIV PRIJEDLOGA DA SE ĐAKONIMA DOPUSTI ŽENIDBA (4. listopada 1963.)

1. *Saborska rasprava o đakonskom i svećeničkom celibatu*

Rasprava o ženidbi đakona, za koju su se ubrzo opredijelili mnogi saborski oci, izazvala je i raspravu o ženidbi svećenika. Glasovi o tom problemu čuli su se i te kako u saborskoj dvorani.

Te glasove spremno je dočekaio svjetski tisak, tako da su oni na neki način izazvali pravi moralni potres u Crkvi i u svijetu. Na taj način Sabor je bio postao epicentrom toga potresa. Čak se bilo došlo do toga da su se stali skupljati potpisi za molbu Papi da dopusti formalnu raspravu u Saboru o svećeničkom celibatu. Tako će Papa, govorili su ti angažirani oci, imati dobru prigodu da dozna što misle saborski oci i o tom problemu.

Međutim, papa Pavao VI. i tu je pokazao koliko je odlučan: formalno je zabranio da itko u Saboru i samo spomene taj problem.

I taj potez pape Pavla VI. bio je dobra lekcija za sve nas u Saboru, kako bismo shvatiti koliko pogibelj svećeničkom celibatu donosi sa sobom dopuštenje da se đakoni žene.

Naravno, svima je odmah bilo jasno, da se tu ne radi o dogmatskoj zapreci s obzirom na ženidbu svećenika, nego samo o starodrevnoj crkvenoj predaji. A zar nije dobro što je Papa bio odlučan branitelj i te predaje?!

2. Kriza celibatskog svećenstva poslije Sabora

Papa Pavao VI. vidio je, prisiljen iznimno teškim stanjem u kojemu se je nalazila Crkva njegova vremena, da mora zabraniti raspravu o fakultativnom celibatu svećenika. I on je to učinio. I bilo je dobro da su ga saborski oci poslušali.

Ali tko je mogao zabraniti da se odjek rasprave o tom predmetu širi po svojoj Crkvi i po svem svijetu i da donese poraznih posljedica u redovima svećenika, i dijecezanskih i redovničkih?

Mala sjemeništa počela su se uvelike prazniti, a mnoga zatvarati. Isto tako i velika sjemeništa, dotično teologije ili bogoslovije. Dijecezanski svećenici, redovnici i redovnice napuštali su svoja zvanja, a Sveta Stolica spremno je davala dispense od obveze celibata i redovničkih zavjeta. Vjenčanja u crkvi civilno oženjenih svećenika nisu bila rijetka. Događalo se to ne samo u nas (da naglasim ovdje i to) negi i svugdje u svijetu. Splitsko-makarska nadbiskupija izgubila je tada osam svojih svećenika, dotično 4 posto, od svršetka Sabora do 1988.

To je ipak najmanji ili, barem, jedan od najmanjih postotaka među biskupijama i redovima u nas. Posebno, ako se uzme u obzir, da su od tih naših svećenika koji su napustili svećeničko zvanje, četvorica bila na radu u inozemstvu, gdje se kampanja protiv svećeničkog celibata vodila otvoreno i vrlo sustavno, jer je taj pokret imao i svoju organizaciju i svoja glasila itd.

Hvala Bogu, danas se taj potres u Crkvi smiruje, pa se Crkva od njega već, iako polako, oporavlja. Usto, broj svećenika ponovno se, malo-pomalo, povećava iz godine u godinu, barem na zapadu, ako ne i u nas.

A treba reći i to da Sveta Stolica svećenicima koji napuste svoj stalež radi ženidbe daje dispencu, no danas s mnogim strožim kriterijima.

3. Đakonat sa ženidbom i "Svećeničko staleško udruženje"

Što se tiče naših prilika, koje sam imao pred očima dok sam sastavljao svoj govor, mislio sam na pogibelj od "Svećeničkog staleškog udruženja", koje bi lako moglo biti mamac za oženjene đakone. Oni bi naime, opterećeni brigom za uzdržavanje svojih obitelji, mogli postajati članovi, zapravo žrtve, toga pokreta, jer ga je u tu svrhu i inicirala Komunistička partija u svim državama komunističkoga režima (treba se sjetiti, da je otac toga pokreta bio Staljin). Učlanjivanje u to udruženje (pod raznim nazivima ono je obavljalo svoj posao u svim republikama Titove države) Biskupska konferencija bivše Jugoslavije zabranila je svim svojim svećenicima ujesen godine 1952. svojim spisom "Non licet" (Nije dopušteno). U Splitsko-makarskoj nad/biskupiji ta je zabrana bila proglašena uz stroge crkvene sankcije (kaznene mjere), jer sam ja smatrao, kao što su smatrali i svi drugi biskupi te Jugoslavije, da su udruženja osnovana da bi se naša Crkva uz njihovu pomoć

odijelila od Rimske crkve ili od Pape, i da bi se osnovala nacionalna Crkva, koju su komunistički vođe smatrali manje pogibeljnom od Papinske crkve (treba vidjeti Osmo poglavlje).

4. Molba za fakultativni svećenički celibat

Poslije Sabora pokret za fakultativni celibat svećenika bio se razmahao uzduž i poprijeko Katoličke crkve. Taj pokret odnio je i mnoga svećenička zvanja. Dakako, i u nas. Tako je, nedugo nakon Sabora, na redovitom svećeničkom skupu koji se je održavao (a održava se i danas) u siječnju svake godine u organizaciji Teološkoga fakulteta u Zagrebu, napisana i poslana Svetoj Stolici molba da dopusti fakultativni celibat našim svećenicima. Molbu je potpisala golema većina prisutnih svećenika. Potpisali su je i mnogi dobri svećenici, zavedeni od promotora pokreta. Ti zavedeni svećenici su nedugo nakon skupa (a na svećeničke godišnje skupove dolazilo je od 700 do 800 svećenika iz svih biskupija Titove Jugoslavije) došli k svijesti, pa su izjavljivali da su se prevarili. Oni su i osuđivali taj svoj čin, ali ne, barem koliko ja znam, javno nego više privatno, pred svojim biskupima.

5. Neki drugi razlozi moje oporbe đakonatu sa ženidbom

Dakle je jasno iz samoga toga mog govora, da je glavni razlog ne samò moj nego i "manjine" Doktrinarne komisije bio briga, da se čuva neokrnjen zakon o svećeničkom celibatu.

Ako sam spominjao i neke druge razloge, na primjer ekonomske, to je bilo sporedno i moglo je vrijediti samo privremeno, i to uglavnom u nas, gdje je Crkva bila vrlo siromašna.

A ipak se vodila promidžba protiv "manjine", kao da je najvažniji razlog naše oporbe bio ekonomski!

B. O OBNOVI ĐAKONATA. POGLAVLJE III. O CRKVI

(Moj drugi govor protiv đakonata sa ženidbom 9. X. 1963.)

1. Biskupi bivše Jugoslavije potpisuju "Izjavu protiv obnove stalnog đakonata sa ženidbom"

U burnoj raspravi o obnovi stalnog đakonata sa ženidbom, tijekom drugog zasjedanja Sabora 9. listopada 1963., dobio sam ponovno dopuštenje da govorim u sabornici. Ovaj put sam govorio u ime biskupa bivše Jugoslavije. Time se dopuštenje da u tako kratkom roku govorim o istom predmetu drugi put. Izjava sadrži dvije teze, a obje su vrlo zanimljive.

Prvu tezu potpisalo je 16 (šesnaest) biskupa. Ta teza glasi: "Smatram, da nije prikladno za moju biskupiju, dok traju ove sadašnje prilike, da se obnovi stalni đakonat sa ženidbom."

Ova teza temelji se na mojim dokazima iznesenima protiv đakonata sa ženidbom, koji su uzeti iz životnih neprilika onih država koje su tada bile pod komunističkim režimom. O tim neprilikama govorio sam u svojem netom podastrtom prvom govoru o tom predmetu. Napominjem da je nas biskupa iz bivše Jugoslavije bilo dvadeset i dva.

Druga teza je glasila: "Smatram, da je obnova stalnog đakonata sa ženidbom pogibeljna za sveti zakon celibata i za svećenička zvanja." Ovu tezu potpisalo je 15 (petnaest) biskupa iz bivše Jugoslavije. Od onih 16 (šesnaest) biskupa, koji su potpisali prvu tezu, povukao se samo biskup Pichler, koji nije bio toga mišljenja, a svi su ostali biskupi potpisali i ovu drugu tezu, koja je vrijedila za cijelu Crkvu.

2. Ni prvu ni drugu tezu nisu potpisali

Zagrebački nadbiskup i predsjednik Biskupske konferencije, poslije kardinal, mons. Franjo Šeper, kojemu su prvome teze donesene sa zamolbom da ih potpiše. Nadbiskup Šeper nije dao potpis, s obrazloženjem da ne dijeli ta mišljenja.

Ni slovenski biskupi nisu dali svoje potpise s obrazloženjem, da žele ostati neutralni u tim raspravama (i doista, slovenski biskupi nisu sudjelovali u tome u Saboru).

Otklonio je potpis i grkokatolički biskup mons. Bukatko. I s pravom, jer njegovi svećenici mogu, ako hoće, sklapati ženidbu, ali samo prije svećeničkog ređenja.

3. Potpisi naših biskupa

Vlastoručni potpisi šesnaestorice, dotično petnaestorice biskupa bivše Jugoslavije, koji su dali svojim potpisima potporu mojim tezama protiv uspostave stalnog đakonata sa ženidbom, mogu se naći u vatikanskom arhivu i u mojem privatnom arhivu, koji je pohranjen u nadbiskupskom arhivu u Splitu.

4. Taj govor ostavio je dubok dojam na Doktrinarnu komisiju i na sam Sabor, jer je izrečen u ime više nego dvotrećinske većine biskupa bivše Jugoslavije nazočnih u Saboru. Činilo se je da je oduševljenje za stalni đakonat sa ženidbom splasnulo u Komisiji i Saboru, jer je taj govor donio u Sabor iskustvo jedne zemlje pod komunističkim režimom. Onog časa to se pokazalo čak kao moguća stvarnost. Ali, na žalost, tako je bilo samo djelomično u glasovanju u Saboru o tom predmetu 21. rujna sljedeće, 1964. godine.

5. Moj pokušaj da se ujedini Biskupska konferencija Jugoslavije

Prigodom toga mojeg govora i njegova odjeka u Doktrinarnoj komisiji i Saboru postalo mi je jasno koliko utjecaj na Komisiju i Sabor može biti sigurniji kada dotični biskup govori u ime svoje

Biskupske konferencije nego kada govori samo u svoje ime. Zato sam to svoje iskustvo priopćio našim biskupima, s prijedlogom da bismo i mi mogli zajednički nastupati preko jednog predstavnika, kojega bismo izabrali. Pronašao sam i poznatog teologa i profesora ekleziologije na dominikanskom sveučilištu Angelicum u Rimu, francuskog dominikanca, o. Gagnebeta. Urekli smo i dan u koji će taj perit Doktrinarne komisije doći u naš Zavod sv. Jeronima, da zajedno s njim proučimo dokument koji je sutradan imao biti predstavljen saborskim ocima, da bismo mogli pronaći zajedničke točke, koje bi nam pomogle da se opredijelimo za zajednički nastup, koji bi najviše odgovarao našim prilikama.

U urečeni dan otac Gagnebet je došao u Zavod sv. Jeronima. Ali, na moje začuđenje, na taj radni sastanak došli su samo neki od naših biskupa, samo ja i još trojica. Tako taj moj pokušaj nije imao uspjeha. Naši su biskupi valjda željeli ostati neutralnima ili neovisnima u saborskim "vrućim" pitanjima.

6. *Jedan prigovor na moje skupljanje potpisa za govor protiv đakonata sa ženidbom u ime BK Jugoslavije*

Moj nastup u Saboru u ime velike većine biskupa Biskupske konferencije bivše Jugoslavije bio je prvi i posljednji takav slučaj. Zato je izazvao neke vrste čuđenja, a donekle i prigovor protiv toga, zaista uspjelog, pokušaja.

Međutim, moja je namjera bila čista, čak i suprotna insinuacijama u tome. Usto, postupak skupljanja potpisa bio je potpuno korektan. Uostalom, prvi koji je bio zamoljen za potpis bio je mons. dr. Franjo Šeper, predsjednik BKJ, a za njim su slijedili ostali nadbiskupi i biskupi, sve do posljednjeg.

Nitko se od nas potpisnika tome poslu nije čudio, jer je u Saboru vladala potpuna sloboda mišljenja. Ja sam pak znao da većina biskupa ondašnje Jugoslavije misli kao i ja. Dapače, neki su me biskupi i hrabрили da nastupim kako mi nalaže moje uvjerenje protiv stalnog đakonata sa ženidbom. To sam i učinio, pa uspjeh u bitnoj točki mogega prijedloga nije izostao, kako ću pokazati u sljedećem intervenciju o tom predmetu.

C. O INTERVENTU U POTKOMISIJI DOKTRINARNE KOMISIJE

1. I ovaj, samo pismeni, intervent predan Potkomisiji za pitanja obnove stalnog đakonata, koja je formirana 11. ožujka 1964. godine, prigodom zasjedanja plenuma Doktrinarne komisije, u koju sam potkomisiju bio izabran za člana, da zastupam mišljenje "manjine" Doktrinarne komisije, iznimno donosim u ovom osvrtu. Na sjednici je zatraženo od nas, njezinih članova, da predamo svoje prijedloge za rješenje toga spornog pitanja.

Ja sam sastavio svoje prijedloge u duhu potpune demokracije, ako se tako može reći, da ispitamo mišljenje saborskih otaca prigodom glasovanja o tom predmetu.

Bilo je jasno da će oci glasovati za obnovu stalnog đakonata u Crkvi. U pitanju su bili samo uvjeti. A uvjeti su sada bili vrlo važni i, dapače, bitni.

Naša se "manjina" složila da bi se moglo glasovati za obnovu stalnog đakonata, koji se, međutim, ne bi smio dati mladim ljudima, to jest netom oženjenima, nego samo starijim, zrelim ljudima, koji imaju, u praksi dokazanu, sređenu obitelj i, po mogućnosti, stalno namještenje u društvu kao izvor prihoda za uzdržavanje svoje obitelji.

Potkomisija je prihvatila moje prijedloge, jer su njezini članovi vidjeli da sam ja spreman, zajedno s "manjinom", prihvatiti sve što Sabor potvrdi glasovanjem i što Papa potvrdi.

Moje prijedloge prihvatila je i Komisija i uvrstila u posebno glasovanje o stalnom đakonatu, da li da se podjeljuje svim sposobnim ljudima, to jest bez obzira na dob i na to jesu li oženjeni ili neoženjeni, ali s normom za mlade: mladi su obvezni na celibat. Uzelo se da je zrelija dob ona dob od otprilike trideset (30) godina života.

2. Naknadno glasovanje, obavljeno 24. rujna 1964., pokazalo je ove rezultate: U prilog obnovi stalnog đakonata glasovala su 242 oca, u prilog podjeljivanja sv. reda đakonata oženjenim ljudima glasovalo je 1698 otaca, protiv ređenja oženjenih ljudi za đakone bilo je 629 otaca (među njima i ja), naprama 1598 otaca koji su glasovali "da". U prilog podjeljivanja stalnog đakonata sa ženidbom mladim ljudima, što je predložila "većina" Doktrinarne komisije, glasovalo je 859 otaca, a nazočnih glasača u tom času bilo je 2.240.

Dakle, gotovo dvotrećinska većina Sabora bila je protiv podjeljivanja đakonata sa ženidbom mladim ljudima. Đakonat mladim ljudima bio je, dakle, otvoren samo uz obvezu celibata. To je bio jasan znak da je velika većina otaca Sabora vidjela da se u ređenju mladih ljudi za đakone sa ženidbom krije opasnost za svećenički celibat.

Tako je Sabor prihvatio bitan uvjet, koji je postavila kao kompromisno rješenje između "manjina" većina Doktrinarne komisije. Tako je Duh Sveti i ovdje rekao posljednju riječ.

Uvjerili smo se da je to tako kad su saborski oci potvrdili svojim potpisima tu naredbu i kad ju je papa Pavao VI. proglasio obvezatnom za opću crkvu. Tada smo svi bili zadovoljni.

D. O USPOSTAVI STALNOG ĐAKONATA

(Moj treći govor kao treći dio "Druge relacije", održane 21. rujna 1964.)

1. Glavni naslov: *Obrana svećeničkog celibata*

I iz ovoga moga govornog interventa jasno se vidi da je glavni i odlučujući razlog protivljenja mnogih otaca uspostavi stalnog đakonata bio obrana zakona celibata za sveti sakrament reda, a posebno svećeničkoga reda.

Tu sam naveo i neka svjedočanstva pravoslavnih vladika (biskupa) u vezi s njihovim oženjenim svećenicima i oženjenim đakonima. Ipak, i ti pravoslavni biskupi u Jugoslaviji nas su poticali, dok smo se spremali na Sabor, da čvrsto branimo celibat i za đakone i za svećenike, jer su, govorili su oni, neoženjeni svećenici mnogo jači u obrani vjere protiv navala suvremenog ateizma nego svećenici koji imaju obitelji.

To je bilo svagdanje iskustvo u ondašnjoj Jugoslaviji nas katoličkih i pravoslavnih biskupa. Barem tako su nam govorili pravoslavni biskupi.

2. *Obrana radikalnog celibata*

Iz mogeg se govora vidi da sam zastupao radikalno stajalište, to jest da se ni starijim ljudima ni mladima ne dopusti đakoniat sa ženidbom, nego da preduvjet za bilo koji đakoniat ostane zakon celibata.

Tako je i bilo, jer u Saboru još nije bilo objavljeno glasovanje o tim preduvjetima za primanje stalnog đakonata. Ja sam stoga još slijedio sigurniju liniju, ali uz nagovještaj da bih bio zadovoljan već predloženim kompromisom o đakonatu sa ženidbom za zrele ljude, a za mlade samo uz uvjet zakona o celibatu.

Prema tome, ovdje nije bilo ni pobjednika ni pobijedenih. Pobjednik je bio Duh Sveti.

RESTITUTION DU DIACONAT

Résumé

Par ses trois discours, en tant que membre actif du Concile Vat. II, l'archevêque de Split msgr. dr. Frane Franić expose son attitude par rapport au restitution du diaconat permanent dans l'Eglise catholique.